

A szocialista Románia és a leszerelés

1. Románia szocialista államként következetesen harcol azért, hogy a nemzetközi viszonyokban megteremtődjenek a kedvező feltételek a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építéséhez és a kommunizmusra történő fokozatos átmenet-hez. A szocialista Románia külpolitikája — nemzetközi tevékenységének e központi célkitűzésével szoros kapcsolatban — hozzájárul a nemzetközi életben megnyilvánuló új, demokratikus elemek fölkarolásához, annak érdekében, hogy ezek a tényezők végső fokon elvezessenek a fegyverek és háborúk nélküli új gazdasági és politikai világrend kialakításához. Eppen ezért hazánk következetesen fölép az államok általános és teljes leszerelése, elsősorban a nukleáris leszerelés mellett.

A szocialista Románia mélyen elvi álláspontja az államok leszerelésének kérdésében a társadalmi és állami rend természetéből, a Román Kommunista Párt marxista-lenini ideológiájából fakad. Ennek az ideológiának a tükrében a szocializmus és a béke elválaszthatatlan egymástól. A marxizmus klasszikusai erőteljesen kiemelték: az új szocialista társadalom teremti majd meg az alapját annak, hogy az emberiség életéből eltűnjenek a háborúk. A fegyverek és háborúk nélküli világ megvalósítása a kommunista ideológia és a nemzetközi kommunista mozgalom egyik fő célja. Az RKP programja megállapítja: „A kommunizmus történelmi hivatása a népek, az egész emberiség felszabadítása a társadalmi és nemzeti kizsákmányolás és elnyomás alól, az igazság és egyenlőség világának megteremtése nemzeti és nemzetközi síkon, az emberiség megmentése a háborútól, és a tartós béke biztosítása bolygónkon.”

Még ha a jelenlegi szakaszban a szocialista államok között léteznek is egyes nézeteltérések, ezeket békés úton, az érdekelt felek közötti tárgyalások révén, nem pedig más eszközökkel kell megoldani.

Az államok általános és teljes leszerelése s főleg a nukleáris leszerelés jelentős célként ott szerepel az RKP minden kongresszusának és országos konferenciájának dokumentumaiban, jelentős szerepet tölt be az RKP főtájkára, Nicolae Ceausescu elvtárs politikai felfogásában és nemzetközi tevékenységében. Fontos célkitűzésként megvalósítjuk mindazokban a nemzetközi dokumentumokban, amelyeket a szocialista Románia más államokkal köt.

A Román Kommunista Párt és a szocialista Románia harca az államok leszereléséért, a békéért és haladásért meghatározza hazánk külpolitikájának mélyesen humanista jellegét. Az RKP KB határozata Románia álláspontjáról a leszerelés és elsősorban a nukleáris leszerelés kérdéseiben rámutat arra, hogy pártunk és államunk értékelése szerint „a békéhez való jog, az élethez való jog minden nép alapvető, legfőbb joga”. Ez a jog az emberek elemi jogát is jelenti.

A népek és államok fejlődése, társadalmi haladásuk szükségképpen megköveteli a béke és a biztonság feltételeit minden állam számára, a népek szabadságát, és együttműködésüket a teljes egyenjogúság körülményei között. Az élethez és az emberiség előrehaladásához szükséges ilyen lényeges előfeltételek megteremtése szempontjából rendkívül jelentős az államok leszerelése, valamint az, hogy a leszerelés nyomán megtakarított emberi értékeket és pénzforrásokat minden ország, de elsősorban a fejlődő országok előrehaladását szolgáló polgári célok elérésére fordítsák. A román kormány első minisztere, Manea Mănescu elvtárs az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülészakán tartott beszédében kijelentette: „Románia meggyőződése szerint a leszerelés megvalósítása kedvezne egy olyan új gazdasági világrend megteremtésének, amely biztosítsa az összes államok közötti méltányos együttműködési új kapcsolatok meghonosítását, ösztönözze az elmaradt országok fejlődését, az egész emberiség haladását.”

Hazánk 1975-ben dokumentumot terjesztett elő az ENSZ-ben *Románia álláspontja a leszerelés, elsősorban a nukleáris leszerelés és a tartós béke megteremtése kérdésében* címmel. Ez az okmány azt is javasolta, hogy hívják össze az ENSZ-nek az államok leszerelésével foglalkozó rendkívüli ülészakát. Románia részt vett az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülészakát előkészítő bizottság munkálataiban.

A román küldöttség hozzájárult azoknak a dokumentumoknak a kidolgozásához, amelyek alapját alkották az ENSZ-közgyűlés rendkívüli leszerelési ülészekának.

2. 1978 májusában összeült az ENSZ-közgyűlés rendkívüli leszerelési ülészeke, s ez fontos mozzanatot jelentett az ENSZ és a tagállamok e területen kifejtett tevékenységében. Ez az ülészek az államok leszerelésével foglalkozó eddigi nemzetközi találkozóik között a legszélesebb körű és legreprezentatívabb volt. A 149 ENSZ-tagállam mellett részt vettek ezen az összejövetelen és kifejtették véleményüket e jelentős kérdés kapcsán egyes, nem kormány jellegű szervezetek képviselői is. Kurt Waldheim ENSZ-főtitkár kiemelte ennek az ülészeknek a jelentőségét, és megállapította: „Ennek az eseménynek széles körű politikai jelentősége van, már magának az ülészeknek a megtartása is rendkívül fontos.”

A szocialista Románia tevékenyen részt vett ezen az ülészekon, igyekezett kivetelni a leszerelési tárgyalásokat a zsákutcából, s olyan új alapokra helyezni e megbeszéléseket, amelyek konkrét eredményekhez vezetnek. Hazánk az államok leszerelésére vonatkozóan konkrét és realista tervet terjesztett elő, olyant, amely elvezet az általános és teljes leszereléshez.

A tíz pontba foglalt terv abból az alapeszméből indul ki, hogy az államok leszerelése történelmi folyamat, nem valószínűsíthető meg egyik pillanatról a másikra. Eppen ezért országunk több olyan javaslatot tett az ülészekon, amely közvetlenül alkalmazható, s elősegíti a fegyverkezési hajszák csökkenését és az államok közötti bizalom erősödése révén a nemzetközi légkör megjavítását. Az államok közötti bizalom legkőre alapvető feltétele a leszerelésnek. Megvalósításához elengedhetetlen a további enyhülés, fel kell számolni a nemzetközi feszültség létező gócait.

A leszerelés folyamata bonyolult, kihat az államok és népek nemzetközi és belső életére. Eppen ezért a leszerelésre vonatkozó intézkedések a nemzetközi viszonyok, az emberiség egész élete forradalmasodásának tanújelei.

Az ENSZ-közgyűlés rendkívüli leszerelési ülészekán előterjesztett román javaslat a jelenlegi nemzetközi helyzet realista értékeléséből indul ki, magában foglalja elsősorban azokat az intézkedéseket, amelyek a fegyverkezési hajszák megszüntetését, majd a fegyverkezés csökkentését célozzák. Így javasolja az államok katonai kiadásainak, a csapatállományuknak és a fegyverzetnek az 1978-as évi szinten történő befagyasztását, s azt, hogy 1979-ben fokozatosan térjenek rá mindezek csökkentésére. Románia véleménye szerint 1985-ig legalább 10-15 százalékos csökkentést kell elérni. Hazánk javaslata kiemeli azt is, hogy az államok fegyverkezésének ezt a csökkentését mindenekelőtt a nagyhatalmaknak kell érvényesíteniük.

Az államok fegyverkezésének csökkentése nyomán megtakarított összegeket valamennyi ország békés fejlődése érdekében kell felhasználni, különleges elsőbbséget biztosítva azoknak az országoknak, amelyekben az egy lakosra jutó évi jövedelem nem haladja meg az 500-600 dollárt.

A román javaslatok egy másik csoportja a katonai készütségcsökkentésre és az államok közötti összeütközés veszélyének enyhítésére vonatkozik. Ilyen javaslat: minden állam kötelezze magát arra, hogy nem tart csapatokat és fegyvereket más állam területén, továbbá hogy ezeket a csapatokat fokozatosan vonják vissza a nemzeti állam határai közé, számoljanak fel minden katonai támaszpontot más államok területén. Hasonló javaslat az, hogy létesítsenek biztonsági, demilitarizált övezeteket 15-20 kilométeres sávon az államok határain, s az államok jelezzék a nagyobb szabású csapatmozgásokat és manővereket, mondjanak le a más államok határainak közelében végrehajtott hadgyakorlatokról, főleg a multinacionális jellegűekről. Mindezek az intézkedések növelnék az államok közötti bizalmat, biztosítanák a katonai készütségcsökkentést, s ez hozzájárulna a nemzetközi konfliktusok elkerülését lehetővé tevő feltételek kialakításához.

Ugyancsak a katonai készütségcsökkentést és az államok közötti konfrontáció elkerülését szolgálják a Románia előterjesztette javaslatokban azok az intézkedések is, amelyek minden katonai tömb felszámolását szorgalmazzák, előírnyozzák a NATO és a Varsói Szerződés közötti — egyidejű felszámolásukra vonatkozó — tárgyalások megkezdését olyan körülmények között, amikor intézkedések biztosítanak minden európai nép szuverenitását, kizárva bármely ország ellen a megfélepeztető támadás lehetőségét.

A szocialista Románia tisztában van azzal, milyen veszélyt jelent az emberiségre nézve a nukleáris fegyverkezés, éppen ezért újra javasolta, hogy elsőbbséget biztosítsanak a nukleáris leszerelésnek. Hazánk felfogása szerint a következő intézkedéseket kell foganatosítani: egy nemzetközi egyezmény megkötése, amelynek alapján a nukleáris fegyverekkel rendelkező államok vállalják, hogy nem használják fel nukleáris fegyverüket ilyen fegyverrel nem rendelkező államok ellen; az atomhatalmak mondjanak le arról, hogy új nukleáris fegyvereket helyezzenek el más állam területén; szüntessék be a nukleáris fegyverek tökéletesítését

és előállítását, fokozatosan csökkenték a meglévő készletet; kössenek nemzetközi megállapodást, amely előírja a nukleáris fegyverek teljes betiltását. Ezek az intézkedések hozzájárulhatnak az atomháború veszélyének elhárításához.

Románia fellépett annak érdekében, hogy tiltsanak be és távolítsanak el az államok fegyvertárából minden tömegpusztító fegyvert, helyezték törvényen kívül őket. Ugyanakkor kinyilvánította minden államnak és népnek arra vonatkozó jogát, hogy békés célokra felhasználják az atomenergiát, s nukleáris fegyverektől mentes övezeteket hozzanak létre, így — miként Románia már rég javasolta — a Balkánon.

Az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülésszakán a leszerelésre vonatkozó hazai javaslatban fontos helyet foglalnak el a konkrét európai helyzetben alkalmazandó intézkedések. A szocialista Románia következetesen kiáll az olyan intézkedések mellett, amelyek az európai biztonsági és együttműködési konferencián képviselt államok leszerelésére vonatkoznak; egyedül ezek szavatolják biztonságukat és kapcsolataik fejlődését. Hazánk elképzelése szerint az államok leszerelését úgy kell megvalósítani, hogy szavatolják minden ország biztonságát; ez feltételezi a nemzetközi ellenőrzést.

A román küldöttség az ENSZ rendkívüli közgyűlésén a leszerelésre vonatkozó intézkedések mellett javasolt olyan akciókat is, amelyek elősegítik ezt a folyamatot. Így javasolta azt, hogy kössenek nemzetközi egyezményt, amelyben az államok vállalják: a köztük felmerülő minden nézeteltérést vagy vitás kérdést kizárólag békés eszközökkel, tárgyalások útján oldjanak meg. E javaslat természetes kiegészítése az, hogy hozzanak létre egy — az ENSZ-közgyűlésnek alárendelt — jószolgálati és békéltető szervezetet. Hazánk felfogásában ennek a szervezetnek az lenne a hivatása, hogy megelőzze a konfliktusos helyzeteket a nemzetközi viszonyokban, vagy hozzásegítse az államokat a köztük levő konfliktusok békés megoldásához. Hazánk e javaslata ama tevékenység része, amely azt célozza, hogy növekedjék az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepe az államok leszerelésére irányuló intézkedések életbe léptetésében. Ugyanabban a vonatkozásban Románia javasolta az ENSZ-közgyűlés szerepének növelését a leszerelés folyamatának kibontakozásában, ajánlotta azt, hogy a jövőben hívjanak össze egy újabb rendkívüli közgyűlést az államok leszerelésének ügyében. Ugyanakkor Románia támogatja a leszerelési világértékezellet összehívását az ENSZ égisze alatt.

Az államok leszerelését célzó román tervben jelentős helyet foglalnak el az e kérdés megtárgyalásának lehetőségeit és kereteit bővítő intézkedések. Románia javasolta, hogy az elkövetkezőkben a genfi Leszerelési Bizottság összpontosítsa figyelmét az államok leszerelésének lényeges kérdéseire, mondjanak le a társelnökök rendszeréről, s a bizottság munkájában minden állam a teljes jogegyenlőség feltételei között vehessen részt. Hasonlóképpen javasolta: a bizottságban nyitott vita folyjék, hogy ily módon a közvélemény ellenőrizhesse a tárgyalásokat.

3. Az ENSZ rendkívüli közgyűlése elé terjesztett komplex és konkrét terv újabb bizonyítéka annak, hogy Románia milyen figyelmet fordít az államok leszerelésére, mennyire határozottan támogatja.

Ez a terv kedvező visszhangra talált a közgyűlésen. Bizonyos javaslatait bevették a közgyűlés záródokumentumába is. Így megjelölték azt, hogy az új leszerelési bizottság nyitva áll minden állam előtt, munkálatait pedig a tagok felváltva fogják vezetni. A bizottság határozatait közös megegyezés alapján fogják hozni.

Az ENSZ főtükára értékelte a rendkívüli közgyűlésen előterjesztett javaslataink jelentőségét, s megállapította: „A leszerelés megvalósítására vonatkozó, Románia által beterjesztett javaslatok ösztönözték a vitát a rendkívüli közgyűlésen, és fontos hozzájárulást jelentettek az ENSZ erőfeszítéseibe a leszerelés területén.”

Mozgósítani kell a világ közvéleményét s kibontakoztatni a népek erőteljes mozgalmát az államok leszerelése érdekében. A népek egységétől és határozottságától függ az, hogy az ENSZ rendkívüli ülésszakán hozott határozatok gyümölcsözők legyenek. Románia a leszerelésért folytatott tevékenységében együtt lép fel a többi szocialista, el nem kötelezett és fejlődő állammal, az emberiség minden haladó politikai és társadalmi erejével.

A szocialista Romániának, államunk elnökének, Nicolae Ceaușescu elvtársnak a békéért és társadalmi haladásért, a leszerelésért folytatott tevékenysége nagy megbecsülésnek örvend a világ közvéleményének széles köreiből. Ezt fejezte ki az ENSZ főtükára, Kurt Waldheim a *Scinteia*ának adott interjújában, amikor megállapította: „Fel szeretném használni ezt az alkalmat arra, hogy kifejezzem a román népnek és főleg elnökének, Nicolae Ceaușescu úr Öccellenenciájának nagyra-becsülésünket és hálánkat az erőfeszítésekért, amelyeket a béke és a haladás eszméjének támogatásában, a leszerelés célkitűzéseinek megvalósításában kifejtett.”